

LITERÁRNÍ ŽÁNRY K MATURITĚ

anekdota – vyprávěný krátký příběh o nějaké skutečné nebo vymyšlené události, která má neočekávaný a nepředpokládaný závěr s humorným vyzněním. Vychází z každodenního života, náplň je nevšední a vyvolává smích. Podmínkou je krátký rozsah, vtip a pointa.

bajka – vymyšlený příběh s výchovným zaměřením, ve kterém zvířata nebo neživé předměty konají a hovoří jako lidé. Může mít veršovanou nebo prozaickou formu a z příběhu vždy vyplývá ponaučení. (→ Ezop, La Fontaine, I. A. Krylov)

balada – veršovaná skladba středního rozsahu, která má za základ tragický příběh. Ráz balady je pochmurný. Lyrický prvek se uplatňuje zejména v líčení prostředí. Děj bývá zhuštěn, soustředěn ke konfliktu.

cestopis – obsahuje popis autorových zážitků z cizích krajín a postřehy o jejich zvláštích zeměpisných, kulturních, společenských, o zvycích obyvatelů, o způsobu jejich života atd. Patří k nejstarším žánrům s nejbohatší tradicí.

elegie = žalozpěv, lyrický útvar smutného, teskného, melancholického charakteru. Může vyjadřovat smutek nad ztraceným štěstím, žal ze zklamané lásky. Charakteristické vlastnosti jsou velký rozsah, závažná myšlenka vyjádřená reflexí a smuteční nálada.

epigram – lyrický žánr vyjadřující stručně a duchaplně nějakou životní pravdu. Jde o krátkou satirickou báseň s výraznou pointou.

epos – vypravuje veršem velkou řadu událostí soustředěných kolem společného jádra, postavy vynikají nadpřirozenými nebo výjimečnými vlastnostmi. Rozlišujeme epos hrdinský, historický, rytířský aj.

fantasy – umělecký žánr založený na užití magie a jiných nadpřirozených prvků (bájně bytosti, bohové; často chováním a vzhledem netypickým pro lidi). Svět, ve kterém se příběh odehrává, je nezávislý na našem.

kaligram = grafická báseň, grafické uspořádání textu s estetickým záměrem.

→

komedie = veselohra, má komické (satirické nebo humorné) pojetí. Někdy se komičnost soustřeďuje k postavám (k. charakterní), někdy k situacím (k. situační)

kronika – středověký epický žánr, vyznačuje se chronologickým řazením historických událostí bez popisu příčinných souvislostí. Autor kroniky nepřistupuje k materiálu tvořivě, jen referuje, uvádí fakta. (→ Kronika česká, Dalimilova kronika)

legenda – středověký epický žánr s náboženskou tematikou. Může mít veršovanou nebo prozaickou formu. Obsahovala životní příběhy světců se zázračnými a fantastickými prvky. Hlavní postavou je vždy světec, který za života trpí a snáší útrapy.

mýtus = báje, žánr zaměřující se na mytologii. Nejčastějším tématem je život bohů, vznik světa, původ člověka, zvířat, rostlin. Národy mají svůj okruh mýtů = bájesloví.

novela – epický prozaický žánr kratšího rozsahu. Má přesně vymezenou kompozici bez větších odklonů od ústřední dějové linie. Na rozdíl od povídky obsahuje jistou, dosud neznámou událost – náhlý zvrat na konci. Má tyto znaky: málo postav, jeden děj, zachycuje každodenní život.

óda = hymnus; báseň většího rozsahu, která oslavuje např. boha, hrdinu, morální vlastnosti aj. Vyniká nadneseností a patosem.

pásmo – žánr moderní poezie vyznačující se větším rozsahem a mnohotematicností. Podstatným znakem je volné řazení zdánlivě nesouvislých tematických celků, které sjednocuje jen ústřední téma.

píseň – jeden z nejstarších lyrických žánrů, jehož znakem je prostota vyjádření, přesný hudební rytmus a rým, pravidelná sloka a časté využití refrénu.

poema = básnická povídka; rozsáhlejší lyrickoepická báseň. Děj posiluje lyrická složka textu, lyričnost převažuje nad epickými prvky. V poemě se lyrický subjekt přímo angažuje v textu. (→ Máj)

pohádka – epický žánr lidové slovesnosti, zakládá se na vymyšleném příběhu a neváže se ke konkrétnímu prostoru a času. Fiktivnost je zjevná. Vždy má ideový dosah a společenský záměr. Postavami mohou být lidé s nadpřirozenými vlastnostmi (víly, kouzelníci), vždy končí vítězstvím dobra nad zlem.

pověst – epický žánr lidové slovesnosti, má vždy reálný, historický podklad. Děj se váže ke konkrétní historické události, vystupující lidé jsou historické osobnosti z národních dějin. Přes reálný základ obsahuje mnoho fiktivních prvků.

povídka – epický žánr kratšího rozsahu. Středobodem pozornosti autora je jen jedna událost, obsahuje méně reflexí, postav a epizod než román. Oproti novele má klidnější popis děje a menší míru dramatickosti.

román – žánr velké epiky, vyznačuje se pestrostí, velkou variabilitou kompozice a stylu. Základní vlastnosti jsou zobrazení člověka ve spleťtých situacích, větší množství postav a vztahů. Základními principy jsou děj, postavy a prostor.

sci-fi = vědeckofantastická literatura, zahrnuje díla, která čerpají námět z poznatků vědy a techniky. Ztvárňuje události, které se ještě neodehrály, ale mohou se realizovat. Nejcharakterističtější rys je děj v budoucnosti. Vždy obsahuje nějaké tajemství, které se rozluští na konci.

sonet – lyrická forma se závazným počtem veršů – 14 (4 + 4 + 3 + 3 – italský sonet). První čtyřverší obsahuje nastolení problému, druhé negaci problému, obě trojverší obsahují syntezu. Na konci sonetu je výrazná pointa. (→ Petrarca, Shakespeare)

romance – lyrickoepická báseň středního rozsahu. Většinou je o lásce, pojetí konfliktu je smírné, celková nálada jasnější.